

<https://doi.org/10.26565/2075-3810-2021-45-04>

ВІТАЄМО З 70-РІЧЧЯМ!

(до ювілею професора Лонгіна Миколайовича Лисецького)

Цього року ми відзначаємо ювілей відомого вченого, провідного наукового співробітника Інституту сцинтиляційних матеріалів НТК «Інститут монокристалів» НАН України, професора Лонгіна Миколайовича Лисецького.

Л. М. Лисецький народився 3 червня 1951 р. в м. Харкові. Перші відомості про науку і напрямок майбутнього наукового шляху отримав в сім'ї. Батько — Микола Лонгінович, інженер-турбобудівник, працював на майбутньому «Турбоатомі», а потім — доцентом в Харківському політехнічному інституті. Мати — Масік Антоніна Хрисанфівна, доцент, потім завідувачка кафедри хімії Харківського інституту інженерів комунального будівництва.

В 1958–1968 роках навчався в середній школі № 6 м. Харкова (до 1917 р. та після 1991 р. — Маріїнська гімназія). Це була єдина в місті школа з українською

мовою викладання та посиленням вивченням англійської.

В 1968–1974 рр. навчався в Харківському політехнічному інституті, за дипломом — хімік-технолог зі спеціальності «Технологія електрохімічних виробництв». Результати дипломної роботи з досліджень анодних оксидних плівок на вентиляльних металах було опубліковано в тогочасних центральних журналах (зокрема, «Електрохімія»). Але Л. М. Лисецький без особливого жалю кинув вже значною мірою готову дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук і з липня 1974 р. присвятив себе новому і на той час дуже модному напрямку — рідким кристалам.

Працюючи в Інституті монокристалів (зараз це НТК «Інститут монокристалів» НАН України з Інститутом сцинтиляційних матеріалів НАН України), він 1980 року захистив дисертацію в Інституті фізики НАН України в Києві і став кандидатом фізико-математичних наук. Тема дисертації — «Температурно-концентраційні залежності кроку спіралі в холестеричних рідких кристалах». За результатами цієї роботи були опубліковані статті в «Письмах в ЖЭТФ» та інших авторитетних виданнях, зокрема, огляд в «Успехах физических наук», який і досі інтенсивно цитується.

Поширивши свій підхід до моделювання ближнього порядку в системах анізотричних молекул на рідкі кристали інших типів (нематичні, смектичні) та суміші на їх основі, Л. М. Лисецький в 1993 р. захистив докторську дисертацію на тему «Макроскопічні прояви особливостей міжмолекулярних взаємодій в мезофазі».

Саме в часи роботи Л. М. Лисецького над докторською, в тривожні часи нашої країни, коли проблеми Чорнобиля були ще актуальними, академік Української академії аграрних наук і майбутній заступник міністра Мінчорнобиля незалежної України Б. С. Прістер зацікавився використанням рідких кристалів для детектування іонізуючих випромінювань. Приваблювала їх «біоеквівалентність» — на відміну від

сцинтиляційних та інших відомих детекторів, тут механізм відгуку сенсорного матеріалу був подібним до процесів в біологічних тканинах. Після перших успішних експериментів з детектування слабких низькоенергетичних випромінювань (а потім — і біологічно активного ультрафіолету) з використанням класичних рідкокристалічних композицій, увагу Л. М. Лисецького привернули реальні біологічні системи з рідкокристалічним впорядкуванням, а саме, модельні фосфоліпідні мембрани. Далі були цікаві бесіди і обмін ідеями з провідними українськими біофізиками, професорами Володимиром Яковичем Малєєвим і Юрієм Павловичем Благим — і шлях Лонгіна Миколайовича в біофізику був відкритий. Далі — низка дипломників з кафедри біофізики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, які потім успішно захищали кандидатські дисертації: О. В. Ващенко, Н. О. Касян, Л. М. Завора, М. І. Сербіна, А. О. Краснікова; «науковою онукою» Лонгіна Миколайовича можна вважати і випускницю кафедри Л. В. Будянську... А також — функції наукового консультанта при захисті докторських дисертацій випускників кафедри біофізики, О. П. Федоряки та вже згадуваної Ольги Валеріївни Ващенко, яка змогла вихідну ідею свого керівника щодо впливу допантів на рідкокристалічні властивості ліотропних фаз фосфоліпідів розвинути в струнку концепцію взаємодії фармакологічних препаратів з фосфоліпідними біомембранами, що викликає значний інтерес як біофізиків, так і фармакологів з фармацевтами. Поряд з вихованням власних учнів, Лонгін Миколайович сприяв науковому зростанню молодих вчених біофізиків з академічних інститутів Харкова шляхом уважного та доброзичливого рецензування їх робіт на засіданнях проблемних наукових рад з біофізичної тематики та двох Спеціалізованих вчених рад Д 64.051.13 та Д 64.175.03.

Підсумовуючи формальні показники, вкажемо, що в 2002 р. д.ф.-м.н. Л. М. Лисецький отримав вчене звання професора; під його керівництвом було захищено 11 кандидатських і 2 докторські дисертації. У дев'яти докторів наук (включно з чл.-кор. НАН України В. М. Трусовою) Л. М. Лисецький був офіційним опонентом. Можна також відзначити, що син Л. М. Лисецького Микола (випускник Харківського державного університету), здобув ступені PhD та MBA і зараз є провідним спеціалістом фірми «Novartis», м. Бостон, США.

Цікаві і важливі наукові ідеї і результати, широка ерудиція, бездоганна наукова добросовісність здобули Л. М. Лисецькому значний авторитет в науковій спільноті. В 2005-2010 рр. він був членом Експертної ради з фізики ВАК України, а в 2017-2021 рр. — членом першого складу Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.

З «Біофізичним вісником» Лонгіна Миколайовича поєднує плідна співпраця з перших днів заснування журналу: окрім створення іміджу журналу низкою цікавих оригінальних статей, він постійно сприяє підтриманню рівня публікацій завдяки ретельному рецензуванню рукописів починаючи з їх первинного обговорення на наукових семінарах.

Від імені колег, учнів та редакції «Біофізичного вісника» побажаємо Лонгіну Миколайовичу Лисецькому натхнення, наснаги, міцного здоров'я, нових наукових ідей і нових здібних студентів та аспірантів!

В. П. Берест¹, М. В. Косевич^{1,2}

¹Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

²Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна Національної академії наук України, пр. Науки, 47, Харків, 61103, Україна

V. P. Berest <https://orcid.org/0000-0001-7779-154X>
M. V. Kosevich <https://orcid.org/0000-0003-0257-4588>